

Bara bäst är bra

Om den exklusiva renheten har ett namn heter den John Pawson. Hans arkitektur kan verka enkel och avlövad, men det asketiska resultatet kräver en stor ansträngning. Endast få projekt når fram till det tydliga uttryck som karakteriserar hans interiörer. Arkitekturs Claes Sörstedt träffade honom för ett samtal under hans Sverigebesök i november.

”Så när kommer möblerna?” Under hela åttiotalet var detta det stäende skämtet bland besökare i familjen Pawsons lägenhet. Nu är det inte lika roligt längre. Det som kan identifierats som minimalism påverkar idag arkitekturen i högsta grad, såväl hög som låg.

John Pawson är den minimalistiska arkitekten par excellence, mytomspunnen och exklusiv, dock utan examen. Vi träffas i Borås stadsteaters senmodernistiska foajé. Den 53-åriga John Pawson är något så sällsynt som en arketyrisk engelsman. Blond, mycket artig, lite sarkastisk samt skrytsam på ett ytterst diskret sätt. Pawson och hans assistent och grafiska formgivare William Hall är i Sverige för att delta vid Future Design Days. De båda sitter i var sin stol av pvc-plaströr, designad av Fernando och Humberto Campana. På andra ställen i foajén sitter också Karim Rashid, Tom Dixon och bröderna Campana och blir intervjuade i för ändamålet ditfraktade möbler. En något besynnerlig situation.

Claes Sörstedt: Vad tycker du om stolarna?

John Pawson: Uhm. Intressanta. Vårt arbete är något – annorlunda.

CS: Här i Borås presenteras du som ”the inventor of Minimalism”.

JP: Det var inte jag som sa det.

CS: Sant, men vad tycker du om den kategori du har kommit sorterat under?

JP: Hm. Jag tar tacksamt emot lovord.

Det är i alla fall bättre än att bli kallad minimalismens gudfader. Men jag tror att om man spenderade tid på att förneka beteckningen, hamnar man i en mycket problematisk position. Norman Foster gillade aldrig high-tech, inte heller tyckte James Stirling om att bli kallad postmodern. Det finns andra exempel. Donald Judd och andra inom 60-talets konströrelse accepterade heller aldrig minimalismen som begrepp. Jag skulle inte vilja att människor missförstod min arkitektur på grund av själva begreppet. För det är osannolikt komplicerat att skapa det enkla. Det är helt enkelt en allvarlig sak. Om människor sedan tycker att det är kalla eller obehagliga miljöer är det bara att beklaga, för mig är de mycket sensuella och behagliga rum att vistas i.

CS: Du har praktiserat som arkitekt i tjugo år nu. De senaste åren verkar tiden ha kommit ikapp dig. Hur ser du på ”minimalismen” som rörelse och den fokusering och fetischering av detaljer – skugglistor, flytande bänkar, vattenkranar – som med tiden har blivit en påtaglig internationell och banal vokabulär.

JP: När du sitter och arbetar, ägnar man ingen tid åt att iaktta andra arkitekter och

Pawson i talarstolen under Future Design Days i Borås.

Foto Futuredesigndays

deras projekt. Det var en fullständig överraskning när jag tog ögonen från skrivbordet och tittade mig omkring för att upptäcka att jag inte var ensam med det jag gjorde. I början chockerades alla av skugglistor och det formspråk jag arbetade med. Människor sa, att så kunde man inte göra. Byggare vägrade ofta att göra det. Men jag förstod att något definitivt hade hänt när byggare plötsligt började fråga mig: ”Skulle du vilja ha en skugglist?”

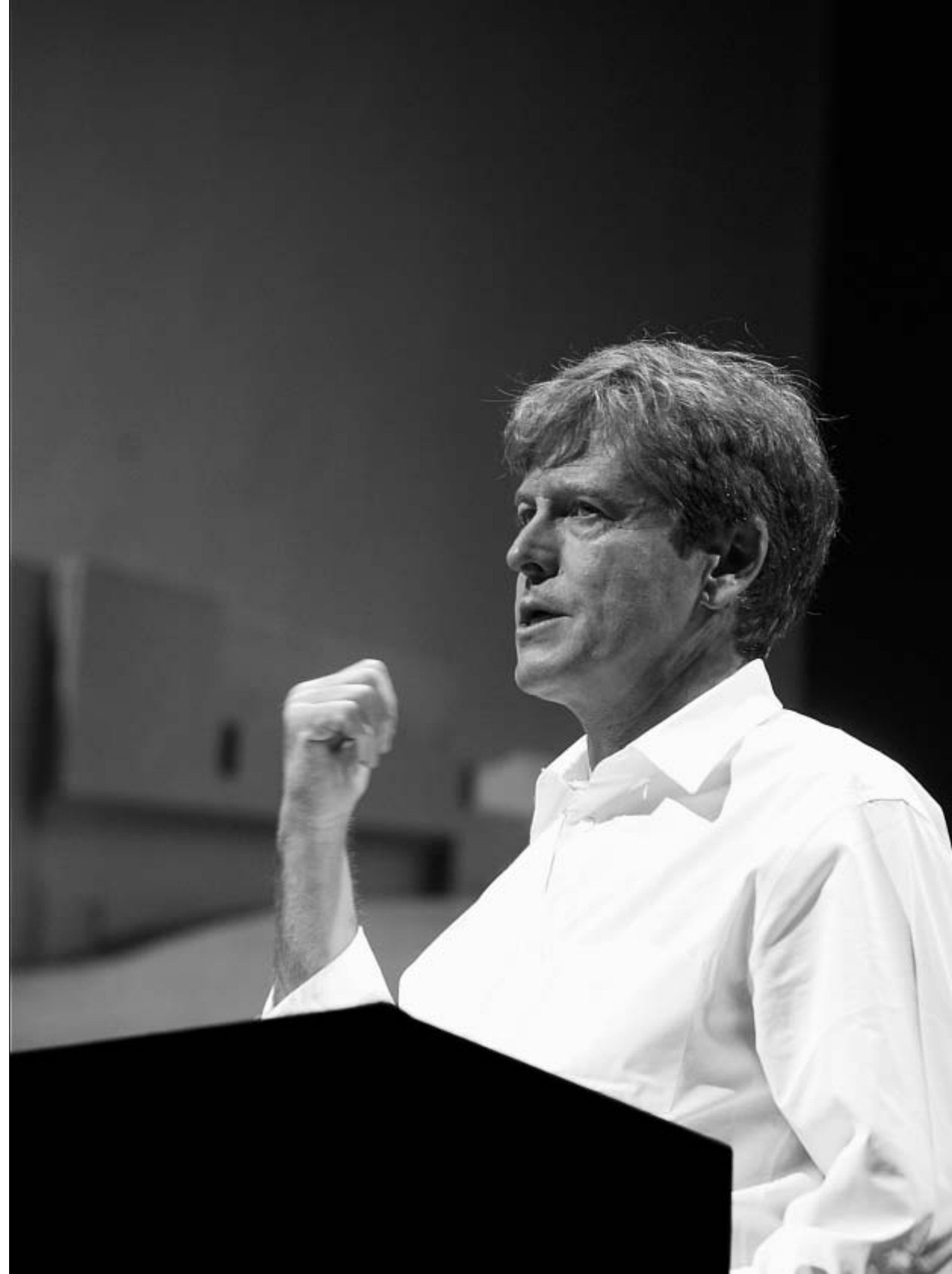
Jag tror att det är som allting annat. Det handlar inte alls om specifika material, utan sättet man använder dem på. För det är inte så att jag slutar med vita väggar bara för att alla andra människor målar vitt. Eller att jag plötsligt slutar använda sten i mina projekt. Arkitektur är så komplext. Att få till det är verkligen svårt, och det kräver tyvärr en del tid och pengar. Samt expertis. Vi har en viss erfarenhet, och en del passion.

CS: Den första och enda monografin under lång period om dig på Gustavo Gilli kom under tidigt 90-tal och jag kan komma ihåg att den var ganska obskyr under en längre tid.

JP: Det är den fortfarande på sina platser.

CS: Men under senaste åren ser man dig plötsligt överallt och nya böcker om och av dig kommer kontinuerligt. (Pawson har tagit med en ansevärd hög böcker som han har framför sig: *Minimum, Barn, John Pawson Works, Living and Eating, Themes and Projects...*) Och nu senast har du varit aktuell som utställningsarkitekt för den 8:e Arkitekturbiennalen i Venedig.

JP: Det verkar så, ja. Men, det är en traditionell utveckling för arkitekter; att nybyggnader och uppmärksamhet kommer sent i livet. Vilket antagligen är bra – du har mer erfarenhet. Just nu ritar vi bland annat ett tjugovåningshus i Melbourne och vi har naturligtvis klostret i Tjeckien.

1–2. Axonometri och perspektiv över Pawsons projekt till klostret Novy Dvur i Tjeckien, vilket beräknas stå färdigt 2006.

3. Lägenhet åt familjen van Royen i London från 1986. Bostadsinredningar dominerade uppdragen i början av Pawsons karriär.

Foto Ian Dobble (3)

1

2

Biennalsutställningen gjorde jag av två anledningar. För det första är curatorn Deyan Sudjic en nära vän och det var helt enkelt svårt att säga nej. För det andra var det givetvis en chans och en utmaning. Jag älskar själva byggnaden – Arsenalen i Venedig – och jag antar att det också var en möjlighet att få se vad alla andra arkitekter i världen sysslar med. Men det slutade med att jag ägnade all tid och energi åt design. Så jag fick aldrig tid att sätta mig in i alla projekt. Men jag förstår i alla fall numera mycket mer om arkitekters personligheter. Ger man dem 3 meter vägg kräver de 6.

CS: En minst sagt samtida bok bland de många är din kokbok. Vad är din del i den? Förutom att bilderna är tagna i ditt nya hem i Notting Hill?

JP: Det är ett samarbete mellan mig och Annie Bell som står för det tekniska, för själva recepten. Och det är väldigt mycket en arbetsbok. Men det är jag som har haft synpunkt på redskapen. Rituälerna kring ätandet. Mycket av mitt arbete kretsar kring vardagens ritualer, att klä sig, att bada eller att äta. Vad jag vill säga är att vissa saker ska man låta vara. En uppsättning Wedgewoodporcelain, en design som nästan är 300 år gammalt, känns mer samtida än mycket annat. Eller att koka vatten i en vacker tekanna istället för i elektrisk vattenkokare. Mycket vackrare.

CS: Du spenderade 3 år i Japan under 70-talet.

JP: Jag höll inte på med arkitektur då, utan undervisade i engelska vid universitetet i Nagoya.

CS: Men du träffade Shiro Kuramoto i Tokyo?

JP: Jag hade alltid velat hålla på med arkitektur, men min far ville att jag skulle gå in i familjens modeföretag. Det gjorde jag också, men jag brukade läsa böcker,

tidningar om arkitektur. Jag kan komma ihåg när jag såg Kuramotos arbete i Domus någon gång under 60-talet. Det var första gången jag såg någonting samtida i en tidning och tänkte "Det är exakt vad jag gillar". Det var väldigt mycket jag. Så när jag senare i livet stod i en bokaffär i Tokyo och råkade dra ut en hans böcker, var det på något sätt mitt öde. Jag var tvungen att ringa upp hans kontor. "Det här är John Pawson, jag är här." Han blev mest förvånad och bad mig komma dit. Jag kom förbi hans studio, drack kaffe och vi blev vänner. Jag hängde där en hel del, utan att arbeta själv, tittade i hans bokhyllor, iakttog. Sedan tröttnade han och undrade om det inte var dags att jag började läsa arkitektur själv. Jag återvände så småningom till London där jag av en slump fick en plats på AA, läste två år innan jag hoppade av.

CS: London – Tokyo; två städer som är lite lika varandra. Inte särskilt vackra och till synes med en avsaknad av struktur.

JP: Vi befinner oss bägge på öar. Med ett antal likheter, men självklart med ett större antal olikheter. Båda med en förfining på en väldigt lokal nivå men en avsaknad av ett större tänkande.

CS: Tror du att skulle blivit det du blev i ett annat kontext, säg Tyskland?

JP: Ingen aning. Men jag är en märklig blandning. Folk hävdar gärna att min Japanvistelse gjorde mig till den jag är. Men faktum är att en mycket starkare influens än Japan är de miljöer jag vistades i som barn. Ursprungligen är jag från Yorkshire som har en mycket stark lokal identitet, även med engelska mått. Vi har en väldigt rättfram allt-eller-ingenhet. Jag kommer från en metodistläkt så i barndomen spelade kapell och metodistlokaler centrala roller. Men även textilfabriker, kvarnar och andra industriella

byggnader från 1700- och 1800-talen gjorde intryck på mig med sina väldigt avskalade miljöer.

En vanlig kommentar till min arkitektur brukar vara att den skulle passa alldeles utmärkt på landet. Medan man på landsbygden säger de att det skulle passa perfekt i en storstad. Eller i ett varmt klimat.

Jag har ingen aning om varför jag är så populär i Japan. Jag kan tänka mig att de har sina egna arkitekter. Men vad jag har noterat när jag blir intervjuad, och det är mycket, i den japanska populärpressen, är hur man blir kopierad. När man läser tidningarna sedan ser man hur mycket folk har tittat på mina projekt och gjort direkta kopior snarare än blivit influerade. Ända ned till materialval och dimensioner.

CS: Vad är det som får dig att vilja strukturera och minimera miljöer och objekt?

JP: Att åstadkomma någon slags klarhet. Personligen tycker jag att det är svårt att arbeta när det är rörigt, så jag tänker alltid "när jag har städat kan jag börja".

Men så är jag generell ostrukturerad och har alltid för mycket av det mesta. På flygplanet hit till Sverige åkte vi tillsammans med Tom Dixon, som vandrade på planet i bara sin kostym. Inget bagage, ingenting att bära. Perfekt. Vi kom släpande på alldeles för mycket saker. Typiskt. Men det är ett kontinuerligt arbete, en daglig ritual, om du vill hålla saker och ting i ordning.

CS: Dina miljöer beskrivs ofta i nästan religiösa termer. Håller du dig med transcendentala referenser?

JP: Jag tycker att det är ett farligt ord att använda, en felaktig analogi. Det man kanske menar är att man kan iakttä samma kvaliteter i en kyrka – lugn och tystnad – som i mina rumsliga situationer. Ambitionen är att man ska känna sig bra,

vara bekväm snarare än lugn. Mina platser är heller inte lugna, de gör människor upphetsade. Inguter energi. Men de är visuellt lugna.

CS: Du är ofta ogenerat exklusiv i dina materialval. Jag är nyfiken på van Royen-lägenheten från 1986, som jag nyss för första gången såg i färg. Är det verkligen ett ebentholtsgolvt?

JP: Tyvärr är det inte ebentholts, det är bara eboniserat. Ett infärgat mörkt, mörkt golv. Man lade i och för sig äkta ebentholtsgolv under 30-talet, mest som dansgolv. Olyckligtvis tunna och inte i särskilt stora bitar. Men de kan bli extra-vaganta golv. Jag har ju alltid velat göra ett någon gång. Vi har redan materialprov på kontoret. Om inte annat är de mycket vackra som objekt.

CS: Du har stått lite utanför den internationella märkesarkitekturkulturen, i alla fall innan Biennalen. Hur är ditt förhållande till andra arkitekter. Vem eller vilka uppskattar du idag?

JP: Vilka som helst med kvalitet. Jag var nyss i Mexico City samtidigt med Frank Gehry. En uppenbarligen djupt passionerad person med ett väldigt allvar. Och som faktiskt gör vackra saker emellanåt. Mycket är verkligen fullt. Men hans nya konserthus för Disney är speciellt. Skulle jag mot förmodan tvingas välja en arkitekt för ett hus till mig själv, skulle jag nog satsa på Herzog och de Meuron, antar jag. Eller Peter Zumthor. Kvalitet är det absolut viktigaste. Precis som att människor inte kan begripa varför jag gillar barocken.

CS: Som du påpekade tidigare, projekt kräver tid men framförallt pengar. Men har du arbetat med något lågbudgetprojekt ännu?

JP: Klostret i Novy Dvur är i och för sig inte färdigt, men det är vårt mest intensi-

3

Familjen Pawsons lägenhet i Notting Hill, London, färdig 1999. En ljus- och materialhantering med sällsynt precision.

Foto Christopher Kicherer

va försök att få det rätt för minsta möjliga pengar. Det är ett cistercienserkloster i Tjeckien som byggs av insamlade medel. Munkarnas krav var att det skulle vara hållbart och absolut inte spendera något utöver det som var absolut nödvändigt. De kontaktade mig efter att ha sett den nya Calvin Klein-butiken i Paris. I en tidning ska det tilläggas. Basen för det nya klostret är en gammal böhmisk

barockherrgård som mer eller mindre var en ruin. Men när cisterciensermunkarna kom förbi London och intervjuade mig i mitt nya hus i Notting Hill, blev de något ängsliga. "Är inte din arkitektur här lite väl spartanskt för oss?" var frågan efter de hade sett barnens badrum. CS: Byggs det i en fas?

JP: Munkarna som ska befolka byggnaden har visserligen flyttat in från sitt moderkloster i Frankrike, men de bygger i fas med donationerna som kommer in. Det kommer att dröja ytterligare några år. Men 2006 är ett absolut slutår. Det är

speciellt att rita för människor som inte lämnar byggnaden. Den är deras liv. Projektet är ganska komplett, det omfattar även möbler, kläder och det grafiska. CS: Du inledde din karriär med lägenheter men framförallt gallerier. Hur ser du på förhållandet mellan konst och arkitektur?

JP: Min flickvän brukade representera Judd, så jag har mött honom ett antal gånger, varit i Marfa. Jag kan en hel del om honom och om andra konstnärer. För att ha en möjlighet att skapa bra arkitektur krävs ett rikt liv. Att du utsätter dig för upplevelser: konst, arkitektur eller resor. Eller mat. Olika saker i ditt liv. Det är mycket svårt att förstå hur det är att leva i en byggnad om du inte har en mycket bred erfarenhet. Man är influerad av en hel blandning av saker. Konst är en av dessa och den jag personligen föredrar. Man tenderar att tänka i samma tankebanor som andra likasinnade människor, det är därför saker liknar varandra.

CS: Judd är ett ständigt återkommande namn, finns det andra som intresserar dig?

JP: Jag tror att den målare jag uppskattar mest är Pieter Saenredam, en holländsk 1600-talsmålare som ägnade sig åt kyrkor. Mycket vackra målningar, interiörer. Sedan finns det ju de mer uppenbara: Mondrian, Fontana. Vissa av Rembrandts är inte så dåliga heller. Saenredam ägnade enorm tid att mäta upp en kyrka och rita upp den. För att sedan göra hundratal perspektivteckningar. Efter tio år gjorde han en målning, bara för att ändra arkitekturen. Sätta människor i den. Det hela är en fråga om perfektion. Det Saenredam inte gillade, ändrade han; proportioner eller utsikter. Precis som man nu kan göra i Photoshop.

CS: Mies är en återkommande referens. Hur är ditt förhållande till modernis-

men? Tycker du att du är en del av den? JP: Nej, nej. Någon har sagt något väldigt trevligt om Barragán; han var modern men inte modernist. Som hos Mies i IIT Crown Hall, är det en otroligt rik arkitektur, fantastisk i sina material och detaljer. På bild ser allting prosaiskt ut, men på plats är det uppenbart att allting är taget till perfektion. Proportionen är mönstret. För mig är det som ett överdådigt vin. Fast folk förstår det oftast inte, eller hur. Det är alltid tal om less is a bore, more is more. Men IIT är komplett. Allt är så luxuöst men samtidigt standard. Som vi säger i England: the dog's bollocks.

CS: Hur länge arbetade du med Claudio Silvestrin?

JP: Han arbetade på kontoret tills han en dag frågade om han fick bli partner. Jag sa ja. Det var en ganska kort period, men tidig och mycket formande/utvecklande. Vi gjorde Wakaba, Canelle Cake Shop och Neuendorf-villan på Mallorca tillsammans direkt.

CS: Hur många är ni på kontoret idag?

JP: Femton personer.

CS: Har ni expanderat mycket de senaste åren?

JP: När det var som minst var det bara jag och Enzo +efternamn. Sedan blev vi fem. Vi är väldigt mycket ett designkontor. Vi sysslar inte med projektering, det ombesörjer en vän i London med ett eget arkitektkontor. Bygger vi utomlands, gör den lokala arkitekten det. Men vi ger dem tillräckligt med material. De gör detaljerna och vi godkänner. Så det är mer som en förlängning av mitt eget kontor. Vi väljer bara att arbeta med människor som är sympatiska.

CLAES SÖRSTEDT

Arkitekt, verksam i Stockholm.